

Část 1

Heřmanovy Sejfy – Rudník

Fotopříloha Rudnických novin o historii obce Rudník

V letošním roce se obec Rudník dožívá úctyhodných 670 let. Symbolické datum jejího vzniku je odvozeno od první písemné zmínky o kostele sv. Václava (1354) jakožto nejstarší stavební památky obce, pamětníka jejích počátků, sahajících do doby kolonizace Krkonoš ve 13. století.

Při této příležitosti bude součástí všech vydání letošních Rudnických novin speciální fotopříloha. Nejprve se „projdeme“ převážně prvorepublikovými Sejfy, následovat budou Bolkov a Janovice, poté Javorník a fotoprocházku uzavřeme návštěvou Arnultovic a Lázní Fořt. Pro uchování této speciální edice vzniknou desky, které budou na konci roku k dostání v informačním centru obce.

Obec Hermannseifen – Heřmanovy Sejfy, jak se Rudník po staletí nazýval – je jednou z nejstarších obcí Krkonoš. Vděčí za to bohatým nalezištím rud. Jejich těžba se odráží v názvu obce (Seife – rýžoviště zlata). Obec měla zemědělsko-řemeslný / průmyslový charakter. Lidé si tu, vedle vlastního hospodaření, vydělávali domácím tkaním, prací v lese nebo v dolech a později v továrnách, pro jejichž vznik poskytovaly horské toky vynikající podmínky. Rozkvět obce probíhal pod vedením osvětlené vrchnosti – Valdštejnů, Schwarzenbergů – a později úspěšných podnikatelů – Theerů (von Silbersteinů) a Klugeů.

Dle sčítání lidu v roce 1921 měla obec Hermannseifen, zahrnující Janovice (Johannesgunst), Terezín (Theresiental) a Leopoldov (Leopold), 390 domů s 2272 obyvateli, z nichž bylo 2109 Němců, 109 Čechů a zbytek cizinci. Po druhé světové válce zde došlo k takřka kompletní výměně obyvatelstva. Roku 1952 byla obec přejmenována na Rudník.

Dolní Sejfy

← Dolní část obce při hranici s Arnultovicemi měla od nepaměti výrobní charakter. Již od středověku byla nazývána „V hutích“, protože se tu nacházela huť a hamr na zpracování vytěžené rudy. Po třicetileté válce tu stál pivovar, hostinec, mlýn, pila, kovárna, panský dvůr a pstruhový rybník. Textilního charakteru začal okrsek nabývat na konci 18. století, kdy majitel panství Franz Johann Theer von Silberstein přebudoval pivovar na barvírnu a bělidlo lnu. Jeho syn roku 1815 přeměnil pilu na papírnu a úřednickou budovu bělidla na zámek. Ten svou nynější podobu v anglickém stylu a s rozlehlým parkem získal kolem roku 1858. Koncem 19. století koupila panství Heřmanovy Sejfy, včetně zámku a přilehlých podniků, továrnícká rodina Kluge a provozovala tu přádelnu a bělidlo.

→ Hüttenschenke byl proslulý starobylý hostinec, který pamatoval časy Valdštejnů, kdy v prostoru pozdějšího bělidla fungovala huť (die Hütte) na zpracování rud. Původně stál v místě věže pozdějšího zámku. Roku 1829 byl postaven na současném místě nový hostinec, který od roku 1860 vedl presbyter místního evangelického sboru Josef Müller. Díky blízkosti bělidla byl častou zastávkou dělníků a zároveň oblíbeným výletním cílem hostinských měšťanů. Pořádaly se tu bály, obecní slavnosti i výstavy. Roku 1921 koupil Hüttenschenke továrník Ignaz Kluge.

→ V Sejfech byly dvě obecné školy, které navštěvovalo kolem 320 dětí. Stará, původně katolická škola, jejíž počátky sahají do doby Valdštejnů, byla u kostela (dnešní hotel Auri) a v roce 1873 byla zřízena obecná škola v dolních Sejfech č. p. 299 (na snímku). V č. p. 271 (bývalé hájovně) při odbočce do Terezína byla česká menšinová škola.

← Mechanická tkalcovna firmy J. A. Kluge (č. p. 49), vybudovaná roku 1877 na místě někdejšího mlýna, byla prvním podnikem svého druhu na Trutnovsku. Zpočátku disponovala 55 stavy a po přestavbě v 90. letech 240 moderními stavy anglické a německé výroby. Pracovalo tu 100 mužů a 140 žen. Vyráběl se široký sortiment bělených i nebělených lněných výrobků, které putovaly na domácí i zahraniční trhy. Další textilky měla společnost v Horním Starém Městě a v Temném Dole. Název firmy a rok jejího založení (1797) odkazuje na zakladatele plátenického rodu – faktora Johanna Adama Klugeho.

← Na křižovatce cest Hostinné–Vrchlabí–Trutnov se nacházel poštovní úřad. Od roku 1870 sídlil v budově č. p. 50 (dnes č. p. 308) a pak byl přesunut do budovy č. p. 56 ↓ (dnešní pošta a obecní úřad). 1. ledna 1935 zde byla zřízena státní telefonní stanice. Obě budovy byly v majetku rodiny Kluge a sloužily především k bytovým účelům.

↓ Spotřební družstvo Svornost („Eintracht“) provozovalo v obci dva obchody – v dnes zaniklém domě č. p. 125 pod pivovarem (na snímku vpravo dole) a v domě č. p. 51 (dnešní budova obecního úřadu). Tento dům patřil k nedaleké tkalcovně firmy Kluge a byla v něm také lékařská ordinace.

→ „Špulkárnu“ – soustružnu na výrobu dřevěných cívek k navíjení příze – založil koncem 19. století Josef Gaberle. Sestávala ze dvou provozoven – horní (dnes hospůdka U Petry) a dolní (na snímku, dnes zaniklá). Za první republiky podnik zaměstnával až 30 pracovníků a vyvážel cívky nejen do tuzemských a evropských přádelen, ale až do východní Indie.

Střední Sejfy

↓ Centrem Sejfů bylo okolí kostela sv. Václava. Byla zde fara, škola (dnes hotel Auri), pivovar (někdejší zámek), Gaberova pekárna (č. p. 135), zelinářství (zaniklé č. p. 269), Pohlův hostinec a řeznictví (dnes penzion Heřman), Sturmův hostinec se sálem (č. p. 132) a úřednické budovy náležející pivovaru (č. p. 128 a dnes zaniklý objekt za ním), které vyrostly na místě panského hospodářského dvora. Bohatou historií obce připomínal monumentální barokní kříž, který nechal na prostranství (tzv. Tappel) před tehdejším zámkem postavit Josef kníže von Schwarzenberg. Na Tappelu se každoročně v neděli po sv. Václavu konala sejfská slavnost.

→ Předchůdcem zděného Sturmova hostince (č. p. 132) vedle pivovaru byla roubená patrová budova s mansardovou střechou, tzv. Kostelní hostinec (Kirchenschenke). Unikátní fotografie pochází z doby kolem roku 1900.

Riesengebirge: Hermannseifen.

*Prizmi odemě mdeim
pozdrav a fa' ti budu este
hsat z' pofem rpet tvoj pritel
lenek Lpskost.*

← V Sejfech vrchnost vařila pivo prokazatelně od 2. poloviny 17. století, a to v dolní části obce, kde roku 1775 na jeho místě vzniklo bělidlo. Sejfy ovšem proslavil jeho nástupce, jež zřídil, spolu s lihovarem, roku 1816 pod kostelem sv. Václava v areálu původního zámku majitel panství Josef Karl von Silberstein. Nejslavnější éra pivovaru spadá do let 1880–1945, kdy byl ve vlastnictví rodiny Kluge, která jej postupně modernizovala. Ve 20. letech tak plně elektrifikovaný a turbínou opatřený parní pivovar zaměstnával 50 lidí. Pro Sejfy se stal ikonickým díky své stavební dominanci v centru obce a zejména díky v regionu vyhlášenému pivu – světlé výčepní 10°, 12° ležáku a 14° tmavému speciálu.

→ Zástavbě u výpadovky z obce směrem na Čistou se říkalo Fiebig. Po levé straně ji lemovaly chalupy živnostníků, mezi nimiž vedla polní cesta do Fořtu a Lázní. Ve starých mapách jsou u ní vyznačeny dva kříže, ani jeden z nich už nestojí. Na druhé straně cesty se rozprostíraly rybníky, v nichž se lámal led a na saních tažených koňmi se převážel do pivovarské chladírny. Dětem sloužil jako kluziště. Ve svahu za rybníky se prý v době Valdštejnů pokoušeli o pěstování vína. V roce 1935 vyrostla na kostelním kopci vila továrníka Franze Klugeho.

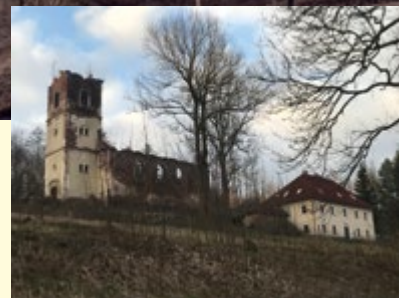

↓ Brandbusch (Spálov) – dnes, vyjma nejvýše položeného domu č. p. 285, zaniklá enkláva pěti chalup, rozložených při původní cestě ze Sejfů směrem do Čisté. U spodní části enklávy se nacházel areál lesního divadla (taktéž dnes zaniklý), kde se v létě odehrávala představení divadelního spolku a církevní slavnosti. Autorem kresby je řídící učitel, autor sejfské vlastivědy Karl Holub.

Horní Sejfy

→ Smutnou připomínkou slavné éry sejfských protestantů, nejstaršího evangelického sboru ve východních Krkonoších, je dnešní torzo kostela. Jeho výstavba v letech 1785–86, umožněná tzv. tolerančním patentem Josefa II., byla symbolem svobody slova a otevřeného vyznávání dosud tajně praktikované víry. Součástí evangelického areálu byla fara, škola a dětský domov.

← Jednou z nejpmátnějších staveb horních Sejfů byl dvůr rodu Friesů (dnes zaniklý, na jeho místě stojí ev. č. 43). Pocházel ze 16. století a velmi důležitou roli sehrával jakožto útočiště místních tajných evangelíků, kteří se zde scházeli k bohoslužbám. Ve stropních trámech světnice byly vydlabány otvory jako úkryty pro luterské bible. Dnes místo, kde stával, připomínají dvě letité lípy.

↓ Köhlerův hostinec a řeznictví byl rodinný podnik s pobočkou v Terezíně u továrny. Jeho majitel, Josef Köhler, vedl myslivecký spolek, a tak byl hostinec také domovským podnikem místních myslivců. Objekt plní svou původní funkci dodnes (Trejbalova bouda, č. p. 214), zatímco druhé pohostinství v horních Sejfech – hostinec Friesschmiede (snímek vpravo) – po válce zanikl, stejně jako vedle něj stojící Friesův dvůr.

→ Jako jedna z nejstarších staveb v Terezině je zmiňován mlýn na potoce Čistá. Stál nejspíše v místech, kde během času fungovalo pod vedením různých majitelů několik druhů provozů (hamr, mlýn, textilka) a kde roku 1920 vznikla První česká továrna na výrobu umělého hedvábí (dnes Akwel).

Leopoldov

↓ Leopoldov – původně samostatnou obec mezi Sejfy a Javorníkem – založil roku 1677 Leopold Wilhelm Albrecht hrabě Valdštejn a po něm také získala pojmenování. Stavbou, která pamatovala začátky obce, byl hostinec Leopoldschenke č. p. 9. Kolem roku 1880 byl kompletně přestavěn a v prvním patře byl vybudován taneční sál. Dům stál u hlavní („armádní“) silnice zhruba naproti dnešnímu č. p. 477.

Terezin

← Původní zástavbu údolí potoka Čistá (dříve Silberbach) tvořily malé chalupy domkařů, pravidelně rozmístěné podél silnice. Jednalo se o nově vzniklou zástavbu, která získala roku 1836 pojmenování po Terezii – manželce Josefa Karla von Silberstein Theresiental. Místo se stalo domovem nově příchozích osídlenců převážně z okolních vesnic. Výškou domy výrazně převyšovala zvonice u dnes zaniklého roubeného domu č. p. 13 (naproti dnešnímu č. p. 404). Původní zvon byl roztaven za první světové války, nový byl pořízen a s velkou slávou vysvěcen roku 1937. Odkazoval k němu také název nedalekého hostince U Zvonu (dnes U Kellerů).

↓ Charakteristickým pro Leopoldov je výrobní okrsek, který se vyvinul kolem hutě na zpracování rudy těžené v nedalekém Dlouhém lese. Její počátky sahají do roku 1854. Postupně se ke slévárně přidružila strojírenská výroba a výroba kovaných kotlů. V roce 1877 zde bylo zaměstnáno 118 pracovníků. V roce 1917 podnik koupila firma Günther & Lohse, která ji vlastnila až do roku 1945. Vyráběla např. parní stroje, kotle, turbíny nebo pily. V sousedství slévárny postavil roku 1884 sedlák Bönisch parní cihelnu, která zaměstnávala 40 dělníků.

